

суспільного статусу Церкви. В іншому разі кількість віруючих буде поступово зменшуватись і зрештою зведе православ'я до стану незначної християнської течії.

Список використаних джерел

1. Димитрій (Рудюк), архієпископ Переяслав-Хмельницький. Про духовне відродження українського суспільства в умовах глобалізаційного світу / Д. Рудюк // Україна в системі духовних, економічних та політичних координат глобалізованого світу. – К.: Національна академія управління, 2006.
2. Динамика численности религий в мире. – Режим доступу: <http://kray.lg.ua/main/730-dinamika-chislennosti-religiy-v-mire.html>.
3. Зелинский В. Глобализация взгляд с запада / В. Зелинский. – Режим доступу: http://www.kiev-orthodox.org/culture/modern/zelinsky_global.htm.
10. 4. Каллист (Уер), єпископ Диоклийский. Мы живем в эпоху Отцов / У.Каллист // Камо Грядеши. – № 1(24). – 2004.
5. Колодний А. Православ'я України: контекст історії і сьогодення / А. Колодний // «Русский мир» Кирила не для України. Збірка наукових статей. За редакцією проф. Колодного. – К.: УАР, 2014.
6. Колодний А. М. Релігійні процеси в Україні: реалії сьогодення / А. Колодний // Релігія і церква в контексті реалій сьогодення. – К., 1995.
7. Мейендорф И., прот. Православие в современном мире / И. Мейендорф. – М.: Путь, 1997.
8. Парашевин М. Релігія та релігійність в Україні / М. Парашевин. – К., 2009. с.13.
9. Подоляк В.А. Модернизация христианской идеологии / В.Подоляк. – 1979.
10. Саган О. Вселенське православ'я. Суть, історія, сучасний стан / О.Саган. – К., 2004.

Arsen Marchyshak

ORTHODOXY IN TERMS OF MULTYCONFESSIOAL SOCIETY: UKRAINIAN CONTEXT

The paper analyzes the specifics of Orthodoxy operation in terms of religious pluralism and structuring of civil society on the multyconfessional basis. Also updated the key aspects of the formation an effective model of Ukrainian Orthodoxy in contemporary national-religious transformation and globalization.

Key words: Orthodoxy, multyconfessional societ,y transformation, theology, religious education.

Юрій Ліннік (м. Рівне)

МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ ЯК ШЛЯХ ПОДОЛАННЯ РОЗКОЛУ СЕРЕД ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена міжправославному діалогу як шляху подолання розколу в українському православ'ї. В статті аналізуються різні позиції православних церков щодо розколу.

Ключові слова: українське православ'я, міжконфесійний діалог, розкол, об'єднання православних церков, автокефалія.

На початку 90-х рр. ХХ ст. в релігійному середовищі України відбулися значні перетворення, пов'язані з утворенням Української православної церкви (далі – УПЦ). 25–27 жовтня 1990 р. на Архієрейському соборі Російської православної церкви (далі – РПЦ) УПЦ надано самостійність в управлінні. Статус церкви був закріплений в новій редакції статуту про управління РПЦ, прийнятого ювілейним Архієрейським собором у серпні 2000 р. У цьому статуті УПЦ згадується як церква з широкою автономією та повним самоврядуванням [2, с. 17].

Релігійне життя України насичене подіями, не лише утворенням УПЦ, а й відродженням Української автокефальної православної церкви (далі – УАПЦ), яке викликало негативну реакцію з боку єпископату та екзархату РПЦ, об'єднання частини духовенства і релігійних громад УАПЦ та УПЦ і утворення Української православної церкви Київського патріархату (далі – УПЦ КП), яка стала однією стороною міжконфесійного протистояння. Приводом для утворення УПЦ КП стала відмова РПЦ надати УПЦ автокефалію. 20 липня 1992 р. УПЦ КП зареєстровано Радою у справах релігії і розпочато відлік розколу в УПЦ [2, с. 16].

Наприкінці ХХ ст. церковне життя українського суспільства змінилося через розвиток міжконфесійного конфлікту, який зумовлений наявністю у країні трьох

православних церков – УПЦ в канонічному підпорядкуванні Московському Патріархату, УПЦ КП, УАПЦ.

Непрості стосунки між церквами склались від самого початку формування УПЦ КП як самостійної в управлінні структури. Природно, що бажання, а згодом і реалізація наміру, отримати повну незалежність від Московського Патріархату, викликали невдоволення з боку РПЦ. Ще у квітні 1992 р. на Архієрейському соборі РПЦ порушено питання про невідповідність Філарета (Денисенко) санові митрополита. Однак, рекомендації піти у відставку предстоятель УПЦ Філарет відхилив, що спровокувало більш радикальні кроки з боку РПЦ. Як наслідок, на Архієрейському соборі у Харкові, митрополита Філарета позбавлено сану, знято усі ступені священства та позбавлено усіх прав, пов'язаних з перебуванням у клірі. На його місце обрано нового предстоятеля УПЦ митрополита Володимира (Сабодана). У 1997 р. колишнього предстоятеля УПЦ митрополита Філарета відлучили від церкви через анафемствування у зв'язку з відсутністю покаяння.

Відповідно, настоюванням було і ставлення УПЦ до новоствореної УПЦ КП. Неодноразово Священний Синод заявляв про те, що УПЦ КП є не церковною, а світською організацією і священнодійства, здійснювані нею, втратили свою сакральну сутність і стали недійсними.

Тривалий час представники УПЦ уникали переговорів з патріархом Філаретом, та представниками УПЦ КП, яким була поставлена ультимативна вимога відставки їхнього предстоятеля та повернення у лоно Матері-Церкви. Можливість проголошення автокефалії Православної церкви також не розглядалась.

УПЦ позиціонувала себе як єдина національна церква в Україні. Церква, яка є визнаною світовим православ'ям з канонічної точки зору. Дві інших конфесії – розкольники, вони мають приєднатися до неї через покаяння. УПЦ КП, в свою чергу, займала принципову позицію, яка базувалася на переконанні, що УПЦ є самодостатньою і визнання Москви чи Константинополя не є єдиним об'єктивним критерієм оцінки значення УПЦ для українського суспільства. Щодо позиції УПЦ КП в міжправославному протистоянні, то ієрархи церкви відстоювали точку зору, що в незалежній країні має бути незалежна церква.

Патріарх Філарет неодноразово зазначав, що на багато менші помісні церкви, такі як Грузинська, Грецька, Румунська, Болгарська, – самостійно проголошували свою автокефальність і, зрештою, були визнані православними патріархами [4, с. 13].

На кінець 90-х рр. ХХ ст. священство УПЦ КП не заперечувало деяку неканонічність своїх дій, але вважало, що канон – це історично зумовлена річ, котра не завжди відповідає вимогам часу. Також робився акцент на тому, що проголошення автокефалії більшістю помісних православних церков здійснено з порушенням церковного права, а зміна політичних конфігурацій, набуття державами незалежності ставали визначальними чинниками в здобутті повної канонічної самостійності православними церквами. В УПЦ КП також наголошували на відсутності конкретно визначеної процедури і традицій надання автокефалії, що визнавав й Московський Патріархат, зауважуючи, що трактування цього питання лежить в компетенції Всеправославного собору.

З самого початку свого функціонування на теренах України як незалежної держави, взаємини між УПЦ, УПЦ КП та УАПЦ характеризувались особливою напруженістю, яка часто мала властивість переходити у відкрите протистояння і конфлікти. По суті, сам процес творення релігійних структур, котрий супроводжувався взаємними звинуваченнями і образами, заклав основу складних, часто безкомпромисних відносин православних церков у майбутньому.

Проте, завжди була очевидною необхідність пошуку шляхів об'єднання українських православних церков. Вже 8 грудня 1992 р. на засіданні Священного Синоду предстоятель УПЦ митрополит Володимир (Сабодан) заявив про необхідність започаткування богословського діалогу між представниками УАПЦ і

УПЦ КП з метою ліквідації церковного розколу в Україні. Проте, у всіх конфесіях існують відмінні точки зору на шляхи подолання розколу. Для реальних кроків з об'єднання має бути досягнутий внутрішній консенсус у кожній з них. Цей процес не обов'язково має передувати діалогу про подолання розколу, він може відбуватись паралельно.

Забезпечення міжконфесійного діалогу в сучасній Україні є одним із ключових завдань, які лежать в духовній сфері суспільства. Звісно, співпраця може і повинна здійснюватися не лише у трикутнику міжправославного протистояння, а й на рівні всього релігійного сегменту суспільства. Все важливішу роль у становленні міжконфесійного діалогу в сучасній Україні відіграє Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) яка сприяє впровадженню традицій порозуміння та діалогу між церквами.

Міжконфесійний діалог ускладнюється принциповими позиціями церков. Анафемування предстоятеля УПЦ КП Архієрейським собором РПЦ, обумовило канонічну неможливість для керівництва УПЦ молитовного спілкування з УПЦ КП й, навіть, спільної участі у світських заходах.

Зрештою, різне бачення причин та способів вирішення проблеми церковного розділення, призвело до загострення конфліктної ситуації в українському православ'ї. УПЦ виявилась дуже категоричною у своїх вимогах щодо можливості започаткування діалогу з УПЦ. Митрополит Володимир (Сабодан) називав патріарха Філарета головною перешкодою в спілкуванні між церквами [1, с. 69].

Не вирізняються винятковою толерантністю стосунки між УАПЦ та УПЦ КП, що зумовлено взаємними образами та звинуваченнями у минулому. Швидко вирішення проблем, що стоять на шляху цілковитого об'єднання цих церков, це, вочевидь, далека перспектива. Різне бачення шляхів єднання та пріоритетів не дозволяють відбутись цьому процесу. Перша спроба налагодження діалогу між УПЦ КП і УАПЦ відбулася у 2000–2001 рр. За посередництва Константинопольського Патріархату відбулися переговори, на яких були підписані домовленості, спрямовані на об'єднання УПЦ КП та УАПЦ в єдину Помісну Православну церкву. Серед них – домовленість про спільне служіння єпископату і духовенства двох православних церков [2, с. 15]. Нажаль, предстоятель УАПЦ – митрополит Мефодій (Кудряков), відмовився поставити підпис під цими домовленостями, а єпископи УАПЦ не виявили бажання до співслужіння.

Варто зазначити, що УПЦ КП неодноразово робила спроби налагодити діалог з УПЦ. Прикладом є «Звернення Священного синоду та Вищої церковної ради УПЦ КП до єпископату, духовенства і вірних УПЦ», датоване 25 лютого 2005 р. де УПЦ КП виступає із закликом розпочати діалог щодо духовного відродження українського суспільства, а також допомогти державі втілювати у життя духовні цінності [2, с. 17]. Проте, це звернення не знайшло підтримки серед духовенства УПЦ. Натомість, вже за місяць, у березні 2005 р. УПЦ звернулася до єпископату, духовенства, чернецтва та вірних УПЦ КП зі своїми пропозиціями налагодження міжконфесійного діалогу. Умови УПЦ залишились незмінними – покаяння та повернення до канонічного Вселенського православ'я та УПЦ. Причиною невизнання автокефалії патріарх УПЦ КП Філарет називає РПЦ [4, с. 12]. Її головна мета, за словами патріарха Філарета, це збереження незаконно здобутої влади над Українською православною церквою, бо вона за кількістю парафій та віруючих складає приблизно половину від загального складу РПЦ, яка злякалася результативних й конструктивних перших кроків міжправославного діалогу та зробила все можливе, щоб його зруйнувати. Заявляючи про бажання досягти церковної єдності в Україні, Філарет зауважує, що ця єдність «не дорівнює підлеглості Московському патріарху» [4, с. 13].

У Зверненні Священного Синоду УПЦ від 22 листопада 2006 р. підкреслювалося, що утвердження та розбудова Помісної церкви можливі виключно на базі УПЦ, шляхом вдосконалення її канонічного статусу, внаслідок успіхів у подоланні розколу та його наслідків. Щодо проблеми канонічного статусу церкви, то

потрібно зазначити, що повної єдності серед ієрархів УПЦ не було ні у 90 – х рр. ХХ ст., ні зараз. Це можна продемонструвати на прикладі митрополита Одеського та Ізмаїльського Агафангела (Саввіна), ідеолога проросійського крила УПЦ, жорсткого противника ідеї автокефалії, та митрополита Черкаського Софронія (Дмитрука), який неодноразово виступав з міркуваннями щодо необхідності повної канонічної самостійності УПЦ. У своєму зверненні до єпископату у 2005 р. Владика Софроній писав, що поки УПЦ не буде мати статус повної незалежності, з нею ніхто не буде розмовляти про приєднання. Показовим є те, що єпископат УПЦ не підтримав відкрито Владика Софронія, але водночас не прозвучало жодного засудження і не застосовано жодних санкцій проти нього. Більше того, у 2008 р. архієпископ Софроній був зведений у сан митрополита. Вирогідно, це обумовлено намаганням керівництва Церкви врівноважити активну проросійську позицію митрополита Агафангела рівним за статусом архієреєм з активною патріотичною позицією. Відсутність єдності у поглядах на проблему чітко усвідомлювалася керівництвом УПЦ.

Упродовж 90-х рр. ХХ – початку ХХІ ст. ієрархи УАПЦ також розходились у думках з приводу перспектив розвитку своєї Церкви. В ухвалі Єпархіального собору Харківсько-Полтавської єпархії УАПЦ від 30 березня 2001 р. зазначено, що до проголошення єдиної Помісної Української православної церкви й надання їй Церквою-Матір'ю автокефалії, Україна залишається канонічною територією Константинопольського Патріархату. Вищою канонічною владою перехідного періоду визнається Вселенський патріарх. Після невдалих спроб об'єднання з УПЦ КП, головними причинами невдач названі особа патріарха Філарета та модель об'єднання, яка передбачала поглинання Київським Патріархатом УАПЦ і зближення УАПЦ з УПЦ. Митрополит Мефодій (Кудряков), починаючи з 2005 р. неодноразово проголошував, що створення в Україні єдиної Помісної Православної церкви неможливо без участі УПЦ [3, с. 32].

На початку 2006 р. з'явилися повідомлення щодо намірів УПЦ та УАПЦ розпочати діалог. Вирішено створити відповідні комісії. Архієрейський собор УАПЦ у своїй заяві від 15–16 серпня 2006 р. достатньо високо оцінив перше засідання комісії, під час якої делегати від церков, оцінюючи церковно-конфесійний стан в Україні, представили свої варіанти вирішення проблеми об'єднання українського православ'я. Зазначалося, що обидві церкви готові до переговорів, котрі ґрунтуватимуться на шанобливому ставленні до канонічного передання Церкви та взаємній повазі. У жовтні 2006 р. та у березні 2007 р. відбулися чергові робочі зустрічі комісій УПЦ та УАПЦ.

Обговорення проблемних питань активізовано ініціативою Президента України В. Ющенка. 12 січня 2007 р. він зустрівся з Синодом УПЦ КП й заявив, що готовий залучити Синоди Московського і Київського Патріархатів до ініціативи щодо скликання спільної богословської комісії, яка займатиметься канонічними аспектами створення єдиної Помісної церкви в Україні. За словами В. Ющенка, до складу комісії могло б увійти по три єпископи й по два священники з обох сторін. Патріарх Філарет у відповідь заявив, що Київський Патріархат готовий до діалогу. Він наголосив, що процес об'єднання є нелегким, «але немає нічого в світі, чого не можна подолати, якщо є добра воля; у Київського Патріархату вона є, якщо є і в Московського, необхідно створити спільну комісію» [3, с. 30].

Ініціатива В. Ющенка була сприйнята УПЦ жорстко. За словами УПЦ, глава держави нехтує церковними канонами і ставить до рішень суто церковних питань, як до якихось політичних переговорів. Тим не менше, 24 січня 2007 р. пройшов Архієрейський собор УПЦ, одним з питань порядку денного якого було невідкладне реагування на ініціативу президента. Собор ухвалив рішення утриматися від формування подібного роду двосторонньої комісії, оскільки УПЦ КП, не маючи апостольського приєднання ієрархії, не може бути рівноправним учасником діалогу.

У квітні 2007 р. Архієрейський собор УПЦ КП прийняв декларацію «Київський патріархат – Помісна Українська Православна Церква», в якій викладено бачення УПЦ КП кола церковних питань: канонів, соборності, таїнств, проголошення автокефалії певними церквами, історичних умов виникнення та діяльності церкви, стосунків між УПЦ КП та УПЦ і УАПЦ, зауваження із приводу порушень Московським Патріархатом догматів і канонів Православної церкви (практика перехрещень та повторення таїнств).

Наприкінці 2007 р. на Архієрейському соборі митрополит Володимир визначив чинники, що підсилюють розкол – це егоїзм церковних лідерів і втручання політичних сил (ймовірно, «Блаженіший» мав на увазі патріарха Філарета і президента В. Ющенка).

У 2008 р. Синод УПЦ оприлюднив відповідь на звернення УПЦ КП, у якій зазначено, що УПЦ готова до конструктивного діалогу та співпраці з усіма зацікавленими сторонами. Певні зміни орієнтирів відбулися у зв'язку з візитами до Києва ієрархів Помісних Православних церков з нагоди святкування 120-ї річниці хрещення Русі. Особливу увагу привертала постать Константинопольського патріарха Варфоломія I, який напередодні візиту до Києва, зустрівся у своїй резиденції з патріархом Філаретом та митрополитом Мефодієм. На скликаному Архієрейському соборі УПЦ КП, патріарх Філарет виклав своє бачення шляхів можливого припинення канонічної ізоляції Церкви та досягнення єдності українського православ'я [1, с. 78].

Напередодні візиту представники Константинопольського Патріархату запропонували приєнатися УПЦ КП до них. Серед умов, які висунули представники Константинопольського Патріархату, була тимчасова відмова від статусу патріархату, формування керівних органів з благословення Вселенського патріарха, обрання предстоятеля церкви актом Вселенського патріарха з трьох альтернативних кандидатур, які висуває український єпископат. Владика Філарет зазначив, що умови для Київського Патріархату в складі Константинопольського висувалися гірші, ніж для УПЦ у складі Московського Патріархату [1, с. 78]. Отже, УПЦ КП повернулася до своїх попередніх позицій та поглядів на перспективи свого розвитку. У відкритому листі предстоятеля УАПЦ митрополита Мефодія до патріарха Філарета саме на останнього була покладена відповідальність за зрив переговорів з Константинопольською церквою, оскільки Філарет, на думку Мефодія, не бажав поступатися своєю посадою та майже необмеженою владою в Церкві, тим самим перекресливши можливість канонічної легітимації та отримання канонічної автокефалії для Української церкви в близькій історичній перспективі.

В УПЦ у 2009 р., незважаючи на наявність противників, продовжено курс на подолання розколу шляхом діалогу. Синод УПЦ прийняв рішення про утворення комісії для налагодження діалогу з УПЦ КП та поновлення діалогу з УАПЦ. Перша зустріч представників УПЦ та УПЦ КП відбулася в жовтні 2009 р. У підсумковому документі учасники зазначали, що наслідком їхньої роботи стане налагодження безпосереднього діалогу між УПЦ та УПЦ КП, який спрямований на вирішення питань, що перешкоджають церковному об'єднанню. Таким чином, перший крок у напрямку взаємопорозуміння був зроблений.

У серпні 2009 р. відбувся Архієрейський собор УАПЦ, який прийняв Звернення до патріарха Вселенського Варфоломія, в якому архієреї просили благословення на підпорядкування УАПЦ юрисдикції Константинопольського Патріархату на правах автономії. В жовтні 2009 р. відбулася зустріч ієрархів УАПЦ, УПЦ і УПЦ КП з делегацією Константинопольського Патріархату. Члени делегації запевнили, що мета їх перебування в Україні – це створення сприятливих умов для подолання розколу, проте Константинопольськи Патріархат не буде діяти у цьому питанні за власною ініціативою і баченням ситуації, а лише у в тісній співпраці, насамперед, з УПЦ.

Отже, незважаючи на певні позитивні тенденції, що спостерігалися в православному житті України, у на кінець 2009 р. у черговий раз спостерігаємо ситуацію невизначеності.

Відновлення міжцерковного діалогу мало місце у вересні 2011 р., коли у приміщенні Київської митрополії УПЦ КП відбулась зустріч патріарха Філарета і митрополита Мефодія. В жовтні поточного року на спільному засіданні комісій, утворених Священним Синодом Київського Патріархату і Архієрейським собором УАПЦ для ведення діалогу з приводу об'єднання, ієрархи обох церков розглянули і узгодили текст підсумкового документу, у якому викладено бачення об'єднавчого процесу та конкретні пропозиції щодо подолання існуючого церковного розділення. Проте, подальший розвиток подій почав набирати ознак, притаманних двом попереднім спробам об'єднання, що по суті визначило приреченість перемовин. Не затвердивши підсумковий документ, предстоятель УАПЦ митрополит Мефодій фактично призупинив процес налагодження конструктивного діалогу щодо об'єднання з УПЦ КП.

Не зазнали суттєвих змін відносини УПЦ КП та УПЦ у 2011 р. – на початку 2012 р. Відхід від справ УПЦ її предстоятеля митрополита Володимира знизив шанси налагодити конструктивний діалог з УПЦ КП. Після смерті предстоятеля Української православної церкви залишається сподіватись на мудрі рішення його наступників, котрі прискорять процес подолання церковного розколу і зможуть побудувати компромісні стосунки з усіма гілками Української православної церкви.

Узагальнюючи усі спроби об'єднання, можна сказати, що жодна з церков не поступилася своїми основоположними принципами заради справи об'єднання Українського православ'я. Вимоги УАПЦ завжди зводились до відставки у тій чи іншій формі предстоятеля Української православної церкви Київського Патріархату. Причиною розділення митрополит Мефодій вбачав в особі патріарха Філарета: «об'єднану Українську церкву має очолити нова постать, ієрарх, що має беззаперечний канонічний статус» [3, с. 30].

УПЦ, маючи значну частину вини за невдачу об'єднавчого процесу, перекладає її на канонічну невідповідність УПЦ КП, на патріарха Філарета і втручання у церковні справи проукраїнських сил, зокрема В. Ющенко. Ефективність міжконфесійного діалогу значною мірою залежить від поміркованості в заявах релігійних діячів, від ступеня і форми співпраці або суперництва самих релігійних діячів різних конфесій. На думку архієпископа УПЦ КП Євстратія (Зорі), патріарша присутність Владика Філарета у жодному разі не є на заваді єдності і перспективам автокефалії. Несприйняття опонентами авторитету патріарха Філарета викликане тим, що будучи головою УПЦ КП, він фактично стоїть на чолі боротьби за єдину Помісну церкву.

Під час діалогу повинні бути взяті до уваги всі міжконфесійні розбіжності. Необхідно визначити і локалізувати спірні моменти та сконцентруватися на спільних цілях Українських православних церков, на пошуку можливих варіантів вирішення проблеми розколу з врахуванням позиції та інтересів кожної з церков.

Та все ж кінцевий успіх міжправославного діалогу багато в чому залежить від внутрішньоцерковних процесів та тенденцій суспільного життя. Активізація або припинення діалогу знаходиться в зв'язку з цілою низкою факторів, як релігійних, так і політичних.

Таким чином, на разі питання об'єднання православних церков лишилось не вирішеним, хоча діалог вдалося вивести за рамки формального обміну взаємними відмовами та образами між українськими православними конфесіями.

Традиційні українські конфесії, що володіють великим соціальним і культурним авторитетом, вже мають сформульовані концептуальні підходи, на підставі яких можуть пропонувати і транслювати ідеї, здійснювати діалог зі соціально-політичними інституціями, тим самим багато в чому визначити своє місце в об'єднавчому процесі. Але доля діалогу більше залежить від подій, які відбуваються всередині самих церков. Відповідно, діалог активується або ослаблюється в силу

певних внутрішніх процесів. З метою подолання розколу необхідно продовжувати діалог, щоб спокійно та виважено проаналізувати ситуацію, та спробувати знайти оптимальну модель подолання церковного розділення в Україні.

Список використаних джерел:

1. Беликова Н. Православні церкви в Україні на початку ХХІ ст.: пошук шляхів порозуміння / Н. Беликова // РІСУ. – 2010. – № 5. – С. 27–29.
2. Здіорук С., В. Токман. Можливості об'єднання православних церков (на базі соціопитувань) / С. Здіорук, В. Токман // Релігія в Україні. – 2009. – № 4. – С. 14–17.
3. Чорноморець Ю. Криза міжправославного діалогу в Україні пов'язана з внутрішньоцерковними проблемами / Ю. Чорноморець // РІСУ. – 2013. – №3. – С. 30–32.
4. Щоткіна К. Міжправославне об'єднання: підводні камені та "вболівальники" діалогу / К. Щоткіна // Релігія в Україні. – 2009. – № 49. – С. 12–13.

Yurij Linnik

INTERFAITH DIALOGUE AS A WAY OF OVERCOMING THE SCHISM IN ORTHODOX CHURCHES IN UKRAINIAN

The article is devoted to the interfaith dialogue as overcoming the schism in Ukrainian Orthodoxy. The article analyzes the various positions on the Orthodox churches split. Interfaith dialogue is the first step towards the unification of the Orthodox churches in Ukraine.

Key words: *Ukrainian Orthodox Church, interfaith dialogue, schism, association of orthodox churches, autocephaly.*

Уляна Безпалько (м. Тернопіль)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВОСЛАВ'Я ТА УНІЙНОГО РУХУ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті висвітлено деякі аспекти офіційної політики Православної церкви щодо поширення унійного руху в Російській імперії на початку ХХ ст., проаналізовано характер богословського-догматичних та соціально-культурних суперечностей між православ'ям та католицизмом.

Ключові слова: *Константинопольський Патріархат, синод, послання, митрополит Андрей (Шептицький), єпископ Антоній (Храповицький).*

Православна церква на початку ХХ ст. постала перед низкою суспільно-культурних та ціннісних викликів, котрі вимагали певного вирішення. Серед назрілих питань, зокрема, були й проблеми налагодження міжцерковного діалогу та порозуміння, а у вужчому сенсі – можливість участі в унійному русі, котрий був спрямований на відновлення церковної єдності й розгортався, значною мірою, на території Російської імперії.

У травні 1901 р. Константинопольський Патріархат повторно очолив патріарх Йоаким III, котрий характеризувався обережним, проте в цілому незаангажованим ставленням до унійної проблематики. Результатом його політики стало «Патріарше і синодальне окружне послання» Константинопольського патріарха і Священного Синоду від 12 червня 1902 р. Константинопольський Патріархат звернувся до Помісних Православних Церков з пропозицією розглянути низку принципово важливих питань, які в подальшому могли визначити магістральний шлях розвитку всього християнського Сходу. В першу чергу, це стосувалось можливості зближення Православних Церков з католицизмом і протестантизмом, ставлення Православної церкви до так званих «старокатоликів», а також вивчення потреб і можливостей реформування юліанського календаря [1, с. 32].

Попри виявлену позитивну ініціативу, окружне послання по суті залишалося досить консервативним та індіферентним документом. Воно носило навіть не рекомендаційний, а проблемний характер, – в той час, коли більшість відповідей апіорі були відомими, патріарх Йоаким III у дусі традицій православної антиунійної риторики зазначав, що будь-які вияви християнської любові та прагнення до порозуміння з боку православного християнства неминуче наштовхуються на